

Τόμος 2, τεύχη 2-3,
Μάρτιος 2001

Πηγή: <http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/Praxis/TheodorouKoutlisInequality.html>

Ηλίας Θεοδώρου και Ευστράτιος Κουτλής

Η ανισότητα των δύο φύλων στην εκπαίδευση*

*Εργασία που εκπονήθηκε στα πλαίσια των μαθημάτων της Θ. Ανθογαλίδου.

Επιμέλεια, διορθώσεις Θ. Ανθογαλίδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

Ιστορική αναδρομή

Διάρθρωση της εκπαίδευσης

Το σχολείο αναπαράγει την ανισότητα των δύο φύλων

Η θέση της ελληνίδας εκπαιδευτικού

Αναλφαβητισμός

Γυναικείες σπουδές

Συμπεράσματα προτάσεις

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Στους ανθρώπους όπως και στα ζώα υπάρχει ένας βιολογικός διαχωρισμός, απαραίτητος για την αναπαραγωγή και τη διαίωσιση του ανθρώπινου γένους.

Οι άνθρωποι χωρίζονται σε άτομα αρσενικού και θηλυκού γένους. Πάνω σε αυτό το βιολογικό διαχωρισμό όμως έχει οικοδομηθεί ένας πύργος διακρίσεων και ανισοτήτων κοινωνικοπολιτισμικού χαρακτήρα. Ξεκινώντας λοιπόν από ένα βιολογικό διαχωρισμό, φτάσαμε στην ανωτερότητα ή κατωτερότητα του ενός φύλου σε σχέση με το άλλο και στην κοινωνική διάκριση και ανισότητα.

Όλες οι κοινωνίες ανεξάρτητα από την οργάνωσή τους χαρακτηρίζονται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό από την κυριαρχία των ανδρών.

Το φαινόμενο αυτό καταγγέλθηκε και πολεμήθηκε από το γυναικείο κίνημα. Μέσα από έναν πολύμορφο και πολύχρονο αγώνα που συνεχίζεται ακόμα αναδείχτηκαν και δημοσιοποιήθηκαν όλες οι κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Το γυναικείο κίνημα κατάφερε να αμβλύνει την ανισότητα και τις διακρίσεις, ανάμεσα στα δύο φύλα και η θέση των γυναικών σήμερα συγκριτικά με παλιότερες εποχές έχει βελτιωθεί σημαντικά. Ωστόσο όμως σε σχέση με αυτήν των ανδρών, παραμένει υποδεέστερη σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με την ανισότητα των δύο φύλων όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από την εκπαίδευση.

Ιστορική Αναδρομή

Η εκπαίδευση δεν ήταν πάντα ανοιχτή για τις γυναίκες. Οι διάφορες κοινωνίες, σε όλες τις προγενέστερες χρονικές περιόδους, διαμόρφωσαν και θεσμοθέτησαν μια γυναίκα ικανή να εργάζεται, κυρίως μέσα στο σπίτι, και όταν οι κοινωνικό-οικονομικές ανάγκες το επέβαλαν και έξω από το σπίτι, αλλά όχι αρκετά ευφυή για να μορφωθεί. Ειδικότερα, το 19ο αιώνα που οι γυναίκες αρχίζουν να διεκδικούν αγωνιστικά το δικαίωμα στη μόρφωση, συναντούν τα μεγαλύτερα εμπόδια. Άλλωστε τι χρειάζονται τη μόρφωση οι γυναίκες, αφού κατά την κρατούσα άποψη της εποχής, όπως εκφράζεται από τον Όσκαρ Ουάιλντ «οι γυναίκες είναι διακοσμητικό φύλο,

καμιά γυναίκα δεν είναι μεγαλοφυΐα». Το δικαίωμα συμμετοχής των κοριτσιών στην εκπαίδευση κερδήθηκε σταδιακά.

Από έκθεση του επιθεωρητή Χαρισίου Παπαμάρκου (1883), σχετικά με την κατάσταση των δημοτικών σχολείων, διαπιστώνεται «το θήλυ φύλο ουδαμώς φοιτά εις τα σχολεία». Με το διάταγμα του 1834 κατοχυρώνεται νομοθετικά το δικαίωμα της Ελληνίδας, να συμμετέχει στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Σύμφωνα με το άρθρο 58/1834 τα κορίτσια μπορούσαν να φοιτήσουν στα σχολεία των αγοριών, εάν δεν υπήρχαν ιδιαίτερα σχολεία θηλέων. Το 1852 με εγκύκλιο απαγορεύεται η συμφοίτηση (εγκύκλιος 4077/1852).

Ωστόσο στα δημοτικά σχολεία των κοριτσιών, τα μαθήματα πρέπει να διδάσκονται πιο απλά. Το 1894 διαγράφηκαν η Γεωμετρία και η Φυσική Πειραματική από τα σχολεία θηλέων. Με διάταγμα του 1882, το μάθημα της Γυμναστικής αντικαταστάθηκε με τη ραπτική και το εργόχειρο. Η εκπαίδευση λοιπόν δεν στοχεύει στην ολόπλευρη μόρφωση των κοριτσιών, αλλά τα προετοιμάζει για το ρόλο της συζύγου και της μητέρας. Μπορεί λοιπόν το 1834 να θεσμοθετήθηκε η υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά το είδος της εκπαίδευσης είναι διαφορετικό για τα δύο φύλα και τα ποσοστά φοίτησης των κοριτσιών είναι μικρά, αλλά τα ποσοστά αναλφαβητισμού των γυναικών είναι αρκετά υψηλά. Το 1840 και 1842 γίνονται προτάσεις, για ίδρυση δημόσιων «Ελληνικών Σχολείων Κορασίων», που θα άνοιγε το δρόμο για τα κορίτσια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, δεν υλοποιήθηκαν. Η ιδιωτική πρωτοβουλία, με κυριότερο φορέα τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία, αναλαμβάνει να διαμορφώσει τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση των κοριτσιών, που είναι διαφοροποιημένη από την αντίστοιχη εκπαίδευση των αγοριών. Είναι υποβαθμισμένη ως προς το περιεχόμενο σπουδών και φυσικά κινείται στα γνωστά κοινωνικά πλαίσια, ότι ο ρόλος της γυναίκας και προορισμός της είναι να είναι σύζυγος και μητέρα. Τα ακριβή δίδακτρα των Παρθεναγωγείων, καθιστούν τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, προσιτή σε μικρό μόνο αριθμό κοριτσιών.

Το επάγγελμα της δασκάλας αποτελεί για εκείνη την εποχή, ευκαιρία που δίνεται στα κορίτσια που είχαν επαγγελματικές και επιστημονικές φιλοδοξίες. Η εκπαίδευσή τους βέβαια είναι υποβαθμισμένη σε σχέση με την αντίστοιχη των ανδρών δασκάλων κυρίως σε παιδαγωγική κατάρτιση. Με βασιλικό διάταγμα το 1861 αναγνωρίζεται το

Διδασκαλείο της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας ως επίσημο Διδασκαλείο θηλέων του κράτους.

Το 1894 η Σχολή Καλών Τεχνών του Πολυτεχνείου δέχεται να εγγράψει την πρώτη σπουδάστρια. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών με καθυστέρηση λίγων ετών το 1901 επιτρέπει την εγγραφή σπουδαστριών, οι οποίες αντιμετωπίζονται από τους άνδρες συμφοιτητές τους με προπηλακισμούς. Ενώ το διάταγμα του 1836 ήταν ο ιδρυτικός νόμος της Μέσης Εκπαίδευσης για τα αγόρια, η πρώτη νομοθετική ρύθμιση για τα κορίτσια που φοιτούν στα Παρθεναγωγεία έρχεται πολύ αργότερα το 1893.

Τα κορίτσια εντάσσονται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με έναν παράδοξο τρόπο. Στις αρχές του 20ο αιώνα πολλές μαθήτριες εγγράφονται στα δημόσια σχολεία της Δευτεροβάθμιας των αγοριών, χωρίς το Υπουργείο Παιδείας να έχει θεσμοθετήσει κάποιο νόμο ή εγκύκλιο, που θα επέτρεπε τη συμμετοχή τους σε αυτά.

Μερικά χρόνια αργότερα, με το διάταγμα του 1914 για την ίδρυση Αστικών Σχολείων, κατοχυρώνεται το δικαίωμα διορισμού των πρώτων καθηγητριών σε Σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Έπρεπε να περάσουν πολλά χρόνια, για να αναγνωριστεί η ισότητα των δικαιωμάτων των Ελληνίδων με τους Έλληνες. Το Σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνει την ισότητα αδρών και γυναικών με το άρθρο 4. Το άρθρο 16, αναγνωρίζει σε όλους τους Έλληνες χωρίς διάκριση φύλου το δικαίωμα της δωρεάν παιδείας.

Με το άρθρο 28 γίνονται αποδεκτοί κανόνες του Διεθνούς δικαίου, και οι Διεθνείς Συμβάσεις, από την ημερομηνία της Νομοθετικής τους υιοθέτησης, καθίστανται αναπόσπαστο μέρος της Ελληνικής νομοθεσίας με μεγαλύτερη ισχύ από οποιοδήποτε κανόνα ή νόμο που έρχεται σε αντίθεση. Έτσι λοιπόν το άρθρο 10 της Σύμβασης, για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, είναι νόμος εσωτερικού δικαίου, καθορίζει ότι τα κράτη - μέλη πρέπει να πάρουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, για την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, ώστε να εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα για άνδρες και γυναίκες σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης.

Η ισότητα πρέπει να εξασφαλιστεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Να εξαλειφθεί κάθε στερεότυπη αντίληψη για τους ρόλους ανδρών και γυναικών σε όλες τις μορφές της εκπαίδευσης, αναθεωρώντας τα σχολικά βιβλία και τα προγράμματα και προσαρμόζοντας τις παιδαγωγικές μεθόδους. Να μειωθεί το ποσοστό των γυναικών που εγκαταλείπουν το σχολείο, και να οργανωθούν προγράμματα για τα κορίτσια και τις γυναίκες που εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο.

Να ελαττώσουν κάθε απόσταση Εκπαίδευσης, που υπάρχει ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες, μέσα από προγράμματα στοιχειώδους εκπαίδευσης για ενήλικες και να παρέχουν τις ίδιες δυνατότητες και στα δυο φύλα, για την παρακολούθηση προγραμμάτων διαρκούς εκπαίδευσης. Επίσης να παρέχουν τις ίδιες δυνατότητες, και στα δύο φύλα, στις επιχορηγήσεις σπουδών και τις χορηγήσεις υποτροφιών.

Με τον ν. 1286/83 του Υπουργείου Παιδείας καταργήθηκαν οι διακρίσεις, που γίνονταν στο διδακτικό προσωπικό, με την κατανομή των οργανικών θέσεων των δασκάλων κατά φύλο. Με τον ίδιο νόμο στις σχολές Νηπιαγωγών και Οικιακής Οικονομίας εγγράφονται και άνδρες σπουδαστές.

Με το ν. 1329/83 του Υπουργείου Δικαιοσύνης εκσυγχρονίστηκε το Οικογενειακό Δίκαιο, που περιείχε διακρίσεις σε βάρος της γυναίκας, και εναρμονίστηκε με τη συνταγματική επιταγή της ισότητας των δύο φύλων.

Σύμφωνα με το νέο οικογενειακό Δίκαιο, η «ανατροφή και εκπαίδευση» των παιδιών, πρέπει να γίνεται «χωρίς διάκριση φύλου» και σύμφωνα μόνο με τις κλίσεις και το ταλέντο τους.

Διάρθρωση της εκπαίδευσης

Το εκπ/κό σύστημα της Ελλάδος είναι διαρθρωμένο σε τρεις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Στην 1η βαθμίδα είναι η Α/θμια Εκπ/ση, στην οποία περιλαμβάνεται η προσχολική αγωγή και η δημοτική εκπαίδευση. Στην 2η βαθμίδα, η Δευτεροβάθμια εκπ/ση που περιλαμβάνει τα γυμνάσια και τα λύκεια. Στην 3η βαθμίδα περιλαμβάνονται τα Ανώτατα Εκπ/κά Ιδρύματα, (Α.Ε.Ι) και τα Ανώτερα Τεχνολογικά Ιδρύματα.

Στην Α/θμια Εκπ/ση φοιτούν νήπια 4 έως 6 ετών. Τα Νηπ/γεία είναι μεικτά και η φοίτηση σε αυτά προαιρετική. Το 1993-94 υπήρχαν 5.559 Νηπ/γεία σε όλη την Ελλάδα όπου φοιτούσαν 134.332 νήπια από τα οποία 65.771 ήταν κορίτσια. Η διαφορά που υπάρχει στον αριθμό αγοριών και κοριτσιών, οφείλεται σε δημογραφικούς λόγους.

Στη δημοτική εκπ/ση φοιτούν παιδιά 6-12 ετών. Η φοίτηση είναι υποχρεωτική. Το 1993-1994 υπήρχαν 7.378 Δημοτικά Σχολεία όπου φοιτούσαν 744.542 παιδιά, από τα οποία 361.447 ήταν αγόρια.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μείωση των παιδιών, που φοιτούν στην Α/θμια Εκπ/ση. Από το 1988 μέχρι το 1992 τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου μειώθηκαν κατά 100.000, εξαιτίας της υπογεννητικότητας, που είναι συνάρτηση των δυσκολιών και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην οικογένεια, στην εργασία και γενικότερα στο κοινωνικό πλαίσιο.

Σε ότι αφορά τη Β)θμια Εκπ/ση, έχουμε την τριετή υποχρεωτική φοίτηση στα γυμνάσια, όπου εγγράφονται οι μαθητές που αποφοίτησαν από τα Δημοτικά Σχολεία χωρίς εξετάσεις. Το 1993-94 υπήρχαν 1857 γυμνάσια όπου φοιτούσαν 443.641 μαθητές από τους οποίους οι 211.263 ήταν κορίτσια. Προβληματισμό δημιουργεί η αριθμητική διαφορά που φαίνεται να υπάρχει ανάμεσα στην Α)μια 744.542 μαθητές/τριες και τη Β)θμια 443.641 μαθητές/τριες στα γυμνάσια. Όπως φαίνεται κάποιοι/ες μαθητές/τριες εγκαταλείπουν το σχολείο πρόωρα, δεν ολοκληρώνουν την υποχρεωτική εννεαετή εκπαίδευση.

Στα Λύκεια (Τεχνικά, Γενικά, Επαγγελματικά, Πολυκλαδικά) η φοίτηση είναι τριετής. Ανάλογα με τον τύπο Λυκείου γίνεται η διαφοροποίηση κατά φύλο. Τα κορίτσια φοιτούν σε μεγάλα ποσοστά 54,9% και 54,3% στα ενιαία και πολυκλαδικά Λύκεια αντίστοιχα. Έχουν λιγότερη συμμετοχή 44,8% στα Τεχνικά-Επαγγελματικά Λύκεια και το ποσοστό μειώνεται ακόμη περισσότερο 22,22% στις τεχνικές - επαγγελματικές σχολές. Στα Εκκλησιαστικά Λύκεια δεν γίνονται δεκτά τα κορίτσια.

Η τριτοβάθμια εκπ/ση περιλαμβάνει τα Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι. Η εισαγωγή σε αυτά γίνεται με εξετάσεις. Η διαφοροποίηση στην επιλογή σπουδών, αλλά και στον επαγγελματικό προσανατολισμό, αντικατοπτρίζει την κρατούσα κοινωνική αντίληψη για τους ρόλους

των δυο φύλων. Η μεγαλύτερη συμμετοχή φοιτητριών παρατηρείται, στη σχολή Νηπ/γών, τη Φιλοσοφική και το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Η μικρότερη συμμετοχή εμφανίζεται στο τμήμα Φυσικής και Μαθηματικών του Πολυτεχνείου.

Το σχολείο αναπαράγει την ανισότητα των δυο φύλων

Μετά από πολύχρονους αγώνες το γυναικείο κίνημα πέτυχε να αναγνωρισθεί η κοινωνική ανισότητα των δυο φύλων ως κοινωνικό πρόβλημα, που χρειάζεται άμεση αντιμετώπιση και ως ένα βαθμό κατόρθωσε να πετύχει να πετύχει τη θεσμική κατοχύρωση της ισότητας των φύλων.

Παρ' όλα αυτά η ανισότητα παραμένει και στο θεσμικό πλαίσιο και στην πράξη. Η ανισότητα των δυο φύλων έχει αμβλυνθεί, έχει εκσυγχρονισθεί, αλλά δεν έχει εκλείψει. Την ανισότητα σε βάρος των γυναικών συναντάμε σε όλους τους κοινωνικούς τομείς: στην οικογένεια, την εργασία, την πολιτική, την εκπαίδευση. Η δομή και η οργάνωση της Ελληνικής κοινωνίας παραμένει ανδροκρατική. Η ανισότητα αναπαράγεται, με πολλούς τρόπους και από διάφορους φορείς, μέσα από την κοινωνικοποίηση. Κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία εκμάθησης ορισμένων βασικών κανόνων και στάσεων κοινωνικής συμπεριφοράς, οι οποίοι προσδιορίζουν και κατευθύνουν τη συμπεριφορά του ατόμου. Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης αρχίζει από τη στιγμή που γεννιέται το άτομο και συντελείται σε άπειρα επίπεδα. Φορείς της κοινωνικοποίησης είναι η οικογένεια, το σχολείο, η γειτονιά, τα Μ.Μ.Ε.

Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης εκφράζεται επιτυχώς, με την αποδοχή των κοινωνικών στερεότυπων από το άτομο. Το άτομο δέχεται την παντοδύναμη επικυριαρχία της ομάδας. Η γνώμη «κοινής αποδοχής» της ομάδας ονομάζεται στερεότυπη, εμφανίζεται ως ατράνταχτη και αδιαφιλονίκητη προσωπική βεβαιότητα.

Τα κοινωνικά στερεότυπα καταλαμβάνουν έναν τεράστιο χώρο και προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό ακόμα και τις μικρότερες προσωπικές εκδηλώσεις του ατόμου. Αποτέλεσμα της κοινωνικοποίησης είναι η υποσυνείδητη και «αυθόρμητη» αποδοχή των στερεοτύπων και εκτιμήσεων της κοινωνίας.

Έτσι λοιπόν οι κοινωνικές δομές, οι αξίες, οι κανόνες, οι κοινωνικές συμπεριφορές αναπαράγονται και μεταβιβάζονται στις επόμενες γενιές. Φυσικά αναπαράγεται και η κυρίαρχη ιδεολογία για τα φύλα. Μέσα από την ιδεολογία αυτή τα φύλα διαφοροποιούνται ως προς τους ρόλους, τα επαγγέλματα και τα χαρακτηριστικά των προσωπικοτήτων τους.

Η κοινωνιολογία της εκπ/σης κατάφερε να δείξει, ότι το σχολείο δεν είναι ενοποιητικό και απελευθερωτικό, αλλά συμβάλλει στην αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας και στη διαίωνιση των ανισοτήτων. Στη χώρα μας, οι εκπ/κοί θεσμοί αναπαράγουν την ανισότητα των δυο φύλων, δεν παρέχουν ισότητα ευκαιριών, και μέσα τους επιβιώνουν και αναπτύσσονται και νέες άμεσες και έμμεσες διακρίσεις φύλου που διαφοροποιούν τις δυνατότητες μάθησης των κοριτσιών και των αγοριών.

Σε ότι αφορά το θεσμικό πλαίσιο απαγορεύεται κάθε διάκριση με βάση το φύλο αλλά όπως έχει διαφανεί μέσα από έρευνες, οι εκπ/κές πρακτικές με άμεσο τρόπο θέτουν σε πλεονεκτικότερη θέση τα αγόρια, και περιορίζουν συγκριτικά τη δυνατότητα μάθησης και επιτυχίας των κοριτσιών. Επίσης οι εκπ/κές πρακτικές και η εκπ/κή διαδικασία ενισχύει και αναπαράγει τα κοινωνικά στερεότυπα για τα φύλα. Το εκπ/κό σύστημα με εκπ/κές πρακτικές, που θεωρούνται «αυτονόητες» οδηγεί έμμεσα τα κορίτσια σε κατάσταση άνισων ευκαιριών, σε σχέση με τα αγόρια της ίδιας τάξης.

Τα ερευνητικά δεδομένα αποδεικνύουν, ότι το διδακτικό υλικό και τα αναλυτικά προγράμματα συντελούν στην ανάπτυξη και την αναπαραγωγή των στερεοτύπων για τα δύο φύλα της εκπ/σης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η έρευνα της Ε. Μαραγκουδάκη για τα παιδικά βιβλία, που χρησιμοποιούνται στο Ν/γείο, διαπίστωσε ότι υπάρχει διαφοροποίηση των φύλων, σύμφωνα με τα παραδοσιακά στερεότυπα κοινωνικά πρότυπα.

Στο χώρο της οικογένειας, όπως αυτός παρουσιάζεται στα παιδικά βιβλία του Ν/γείου, υπάρχει απόλυτος καταμερισμός ρόλων ανάμεσα στα δύο φύλα και απόλυτος διαχωρισμός των ευθυνών και των υποχρεώσεών τους.

Ο πατέρας προβάλλεται να επιστρέφει κατακουρασμένος το βράδυ από τη δουλειά του, η οποία είναι υποχρέωσή του που απορρέει από το ρόλο του οικονομικού

τροφοδότη της οικογένειας. Ο ρόλος του αυτός, τον απαλλάσσει από το να έχει οποιαδήποτε συμμετοχή στις δουλειές του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών.

Αντίθετα, η μητέρα είναι στο σπίτι, και μοναδική της ασχολία και μέλημα είναι οι δουλειές του νοικοκυριού και η φροντίδα των παιδιών. Η μητέρα δεν εργάζεται έξω από το σπίτι. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις έχει επάγγελμα, όταν ζει μόνη με το παιδί της σε δύσκολες οικονομικές συνθήκες. Η μητέρα δεν βγαίνει ποτέ από το σπίτι, η ανατροφή των παιδιών, οι δουλειές του νοικοκυριού δεν προβάλλονται ως εργασία, αλλά ως ένδειξη αγάπης της μητέρας προς τα μέλη της οικογένειάς της.

Ο απόλυτος αυτός καταμερισμός ρόλων, αντικατοπτρίζει τα παραδοσιακά κοινωνικά πρότυπα, και όπως αποτυπώνεται στα βιβλία, είναι πιο παραδοσιακός και αυστηρός, και σε μεγάλο βαθμό αναχρονιστικός.

Τα παιδιά εμφανίζονται να συμμετέχουν σε δουλειές, προσφέροντας βοήθεια στα ενήλικα άτομα, με τον ίδιο παραδοσιακό καταμερισμό ρόλων. Τα αγόρια συμμετέχουν σε εργασίες, και φιλοδοξούν να εργαστούν επαγγελματικά, ενώ τα κορίτσια βοηθούν αποκλειστικά και μόνο τη μαμά ή τη γιαγιά και δηλώνουν πως θέλουν να γίνουν μαμάδες. Στα 25 παιδιά που εκφράζουν επαγγελματικές φιλοδοξίες, τα 20 είναι αγόρια. Οι εργαζόμενοι, όπως παρουσιάζονται στα βιβλία του Νηπ/γείου, είναι στη συντριπτική τους πλειοψηφία άνδρες. Σε 93 εργαζόμενους, 75 ήταν γένους αρσενικού και οι 18 γένους θηλυκού. Τα άτομα αρσενικού γένους ασκούν 35 επαγγέλματα, ενώ άτομα θηλυκού γένους ασκούν μόνο 11 επαγγέλματα, χαμηλού κοινωνικού κύρους και γοήτρου(παραδουλεύτρες, μαγείρισσες).

Η προσωπικότητα των δύο φύλων έχει έντονη διαφοροποίηση. Οι άνδρες παρουσιάζονται επιθετικοί, ανεξάρτητοι, δημιουργικοί, κάτοχοι γνώσεων, ελάχιστα εκδηλωτικοί. Οι γυναίκες και τα κορίτσια προβάλλονται στοργικές, εξαρτημένες, δειλές, φιλάρεσκες, φοβητσιάρες, ζηλιάρες, εκδηλωτικές.

Τα είδη των παιχνιδιών, όπως παρουσιάζονται, που παίζουν τα παιδιά είναι διαφορετικά, και αντικατοπτρίζουν τον παραδοσιακό διαχωρισμό σε κοριτσίστικα και αγορίστικα.

Αρκετές έρευνες έχουν γίνει για τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου, και έχουν μελετηθεί στοιχεία για τα στερεότυπα και τους ρόλους των φύλων, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται, σε αυτά οι διαφυλικές σχέσεις. Η Α. Φραγκουδάκη ανέλυσε τα αναγνωστικά, που χρησιμοποιούνται στα σχολεία αμέσως μετά τη μεταπολίτευση. Στην ανάλυσή της επισήμανε ότι η ιδεολογία που εμφανίζεται, μετά από τα αναγνωστικά είναι βαθιά αντιδραστική. Προβάλλεται αυστηρός καταμερισμός της εργασίας, κατά φύλο που μεταβιβάζει όλα τα παραδοσιακά στερεότυπα, τις καθιερωμένες σχέσεις και ρόλους.

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων, των αναγνωστικών βιβλίων της περιόδου 1976-78 έδειξαν, ότι οι γυναίκες εμφανίζονται παθητικές και υποταγμένες, υπάρχει απόλυτη κυριαρχία του ανδρικού φύλου, που εμφανίζεται δυναμικό και δημιουργικό. Η οικογένεια προβάλλεται με την παραδοσιακή της οργάνωση. Οι γυναίκες παρουσιάζονται στο ρόλο μητέρας- νοικοκυράς.

Τα καινούρια αναγνωστικά βιβλία του 1983 μελέτησε το 1987 η Δεληγιάννη-Κουϊμιτζή διερευνώντας το αν είχαν γίνει αλλαγές για τη μείωση των διακρίσεων και για την ανισότητα των δύο φύλων. Τα καινούρια αναγνωστικά παρουσιάζουν στο χώρο του σπιτιού, άνδρες σε ποσοστό 21,9% γυναίκες 40,9%. Σε σχέση με τα προηγούμενα αναγνωστικά, η παρουσία των ανδρών στο χώρο του σπιτιού παραμένει περίπου στα ίδια ποσοστά, άλλαξε ότι αφορά τη γυναίκα έχουμε σοβαρή μείωση (40,9% έναντι 68,4%). Οι γυναίκες παρουσιάζονται έξω από το σπίτι, εργάζονται ή διασκεδάζουν.

Στο χώρο της εργασίας μικρός αριθμός γυναικών που εμφανίζεται να εργάζεται (13% έναντι 53,2% των ανδρών) ασχολείται με επαγγέλματα «γυναικεία». Η αναφορά στην εργασία των γυναικών, γίνεται για να εξηγήσει το γεγονός ότι οι γυναίκες αυτές λείπουν από το σπίτι, δηλαδή από το χώρο στον οποίο ανήκουν. Η απουσία της γυναίκας από το σπίτι είναι η αιτία που ο άνδρας εμφανίζεται να αναλαμβάνει κάποιες από τις δουλειές του σπιτιού. Ο άνδρας παρουσιάζεται ως καλός οικογενειάρχης, καλός πατέρας-σύζυγος και επιτυχημένος στη δουλειά του. Έχουμε λοιπόν μια επέκταση του ανδρικού φύλου σε διάφορες δραστηριότητες, αλλά η γυναικεία παρουσία είναι σαφής και απροσδιόριστη. Τα αναγνωστικά βιβλία του 1983 παρουσιάζουν μια ανανεωμένη εικόνα των ανδρικών και γυναικείων ρόλων, αλλά εξακολουθούν να αναπαράγουν την ιδεολογία της ανδρικής κυριαρχίας.

Τα βιβλία που υπάρχουν σήμερα έχουν λιγότερα στερεότυπα από τα παλιά, παρ' όλα αυτά δεν προωθούν την ισότητα των ευκαιριών. Ορισμένα κράτη έχουν θεσπίσει κανόνες, όπως η Γερμανία όπου απαγορεύεται η κυκλοφορία διδακτικού υλικού, που περιέχει προκαταλήψεις για τους ρόλους των δύο φύλων. Υπάρχει λοιπόν ένα κενό στο θεσμικό πλαίσιο που πρέπει να καλυφθεί, για να πάψει το σχολείο να αναπαράγει την ανισότητα των δύο φύλων.

Το ζήτημα της ισότητας των φύλων στην εκπ/ση δεν έχει αντιμετωπισθεί σοβαρά από τις αρμόδιες εκπ/κές αρχές και τα σχολεία. «Στην Ελλάδα διαπιστώνεται σημαντική καθυστέρηση στην ανάπτυξη στρατηγικών για την επίτευξη της ισότητας των δύο φύλων στην εκπ/ση και μέσω της εκπ/σης».

Σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ανισότητας των φύλων έχουν και οι εκπ/κοί, οι οποίοι ως φαίνεται δεν αντιμετωπίζουν με τον ίδιο τρόπο τα κορίτσια και τα αγόρια. Οι μαθητές κάθονται σε χωριστές σειρές, τα κορίτσια είναι πιο ήσυχα, πιο υπάκουα, πιο επιμελή, έχουν υψηλότερες αποδόσεις από τα αγόρια παρ' όλο που αντιμετωπίζονται ως άτομα που πετυχαίνουν όχι γιατί έχουν ικανότητες, αλλά προσπάθησαν πολύ και δούλεψαν σκληρά.

Οι δάσκαλοι φαίνεται να αναπαράγουν την ανισότητα των φύλων, καθώς μεταβιβάζουν τα παραδοσιακά στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων μέσα από την παιδαγωγική πράξη. Σε έρευνα του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης, τα 2/3 των ερωτηθέντων δασκάλων για το μέλλον των μαθητών τους, δήλωσαν ότι έτσι κι αλλιώς τα κορίτσια θα παντρευτούν μέσα σε πέντε το πολύ χρόνια αφού τελειώσουν το σχολείο.

Οι δάσκαλοι (άνδρες-γυναίκες) απορρίπτουν, περισσότερο τα κορίτσια από ότι τα αγόρια, όταν είναι κακοί μαθητές. Οι άνδρες δάσκαλοι υποτιμούν τις φιλοδοξίες ή το ενδιαφέρον των κοριτσιών για τις θετικές επιστήμες που τις θεωρούν παραδοσιακά ανδρικό φέουδο, άρα υψηλού κύρους ενώ αντίθετα οι θεωρητικές επιστήμες ταιριάζουν καλύτερα στα κορίτσια. Η στάση των εκπ/κών διαμορφώνει το λεγόμενο «κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα» διαμορφώνει την εικόνα που φτιάχνει ο μαθητής/τρια για τον εαυτό του/της, τις προσδοκίες του/της τις επαγγελματικές φιλοδοξίες του/της.

Οι εκπ/κοί δεν προετοιμάστηκαν ούτε στοιχειωδώς, για να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν εκπ/κές πρακτικές που προωθούν την ισότητα των φύλων. Πρέπει λοιπόν, να διερευνηθούν όλοι οι παράμετροι που επιδρούν στο εκπ/κό έργο, για να προωθηθεί μέσα από την εκπαίδευση ή ισότητα των φύλων και να πάψει το Σχολείο να είναι μηχανισμός αναπαραγωγής της κοινωνικής ανισότητας.

Η θέση της Ελληνίδας εκπαιδευτικού

Τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας που αφορούν τη συμμετοχή των γυναικών είναι πολύ μεγάλη στην προσχολική εκπαίδευση. Το 1990 το 99,8% των Ν/γών ήταν γυναίκες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι μέχρι το 1987 γίνονται δεκτές στις Σχολές Ν/γών μόνο γυναίκες. Με το νόμο 1286/82 έγινε εισαγωγή ανδρών σπουδαστών στις Σχολές Ν/γών, οι διορισμένοι Νηπ/γοί ήταν 8.357 γυναίκες και 20 Νηπ/γοί άνδρες. Στη Δημοτική Εκπ/ση υπάρχει περίπου ίσος αριθμός διδασκόντων και διδασκουσών. Το 1990 οι δασκάλες αποτελούσαν το 51,3% του διδακτικού προσωπικού της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στα Γενικά Λύκεια το 1990 το 48,9% ήταν γυναίκες, στα Τεχνικά Λύκεια το ποσοστό ήταν 35,9%. Συνολικά στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση φαίνεται να υπερτερούν οι γυναίκες σε ποσοστό 63,2%.

Όπως είδαμε, το γυναικείο φύλο διδασκόντων, έχει την αριθμητική υπεροχή σε σχέση με το ανδρικό φύλο σε όλη τη βαθμίδα της εκπ/σης. Οι γυναίκες ως διδακτικό προσωπικό πλειοψηφούν, αλλά στη διοίκηση αποτελούν μειοψηφία. Η γυναικεία παρουσία στη διοίκηση είναι ελάχιστη. Οι γυναίκες διδάσκουν και οι άνδρες διοικούν. Ο αριθμός των γυναικών που κατέχουν διοικητικές θέσεις, είναι κατά πολύ μικρότερος από τον αντίστοιχο των ανδρών. Αν και τις περισσότερες φορές έχουν το ίδιο επίπεδο σπουδών και προσόντων, επιλέγονται για τη διοικητική θέση από τα υπηρεσιακά συμβούλια τα οποία όντας ανδροκρατούμενα, εκτιμούν ότι ο ρόλος του προϊσταμένου, του διευθυντή δεν ταιριάζει στη γυναικεία φύση. Παραθέτουμε στοιχεία από μια έρευνα του 1997, που διενήργησαν εκπ/κοί της Α/θμιας Εκπ/σης στο Α΄ και Β΄ ΠΥΣΠΕ & ΠΥΣΔΕ Θεσ-νίκης και στο ΠΥΣΠΕ Ημαθίας, ερεύνησαν το σύνολο των αιτήσεων των γυναικών εκπαιδευτικών που υπέβαλαν αίτηση για διευθύντριες καθώς και όσες αυτές κατέλαβαν διευθυντική θέση.

Στο Α΄ ΠΥΣΠΕ Θεσ-νίκης υπέβαλαν αίτηση για 152 διευθυντικές θέσεις, 347 εκπαιδευτικοί, από τους οποίους 44 ήταν γυναίκες, ποσοστό 12,7%. Ολοκλήρωσαν τη διαδικασία επιλογής, συμμετέχοντες στη συνέντευξη 302 εκπ/κοί, από τους οποίους οι 37 ήταν γυναίκες. Το ποσοστό μειώθηκε στο 12,3%. Από τις 37 γυναίκες εκπ/κούς, μόνο οι 11 κατάφεραν να καταλάβουν τη διευθυντική θέση. Έτσι λοιπόν από τις 152 διευθυντικές θέσεις μονάχα οι 7 κατελήφθησαν από γυναίκες ποσοστό 4,6%.

Στο Β΄ ΠΥΣΠΕ Θεσ-νίκης 255 εκπ/κοί υπέβαλαν αίτηση για 151 διευθυντικές θέσεις, από τους οποίους οι 43 ήταν γυναίκες, ποσοστό 16,9%. Ολοκλήρωσαν τη διαδικασία επιλογής 242 εκπ/κοί, από τους οποίους οι 38 ήταν γυναίκες ποσοστό 13,2%. Από τις 38 γυναίκες, οι 20 κρίθηκαν άξιες και έγιναν διευθύντριες. Σε σύνολο 151 διευθυντικών θέσεων μονάχα οι 20 κατελήφθησαν από γυναίκες ποσοστό 13,2%.

Στο ΠΥΣΠΕ του νομού Ημαθίας υπέβαλαν αίτηση για 63 διευθυντικές θέσεις 108 εκπ/κοί από τους οποίους οι 9 ήταν γυναίκες, ποσοστό 8,5%. Ολοκλήρωσαν τη διαδικασία επιλογής 100 εκπ/κοί από τους οποίους οι 6 ήταν γυναίκες. Από τις 6 γυναίκες, οι 3 έγιναν διευθύντριες, ποσοστό 4,7%.

Μελετώντας τα στατιστικά στοιχεία, παρατηρούμε ότι ο αριθμός των υποψηφίων γυναικών είναι πολύ μικρός σε σχέση με τον αντίστοιχο των ανδρών. Η συμμετοχή των γυναικών γίνεται ακόμη μικρότερη στην ολοκλήρωση της διαδικασίας με τη συνέντευξη, και ακόμη πιο μικρός στην κατάληψη της θέσης.

Διερευνήθηκαν οι λόγοι για τους οποίους οι γυναίκες δεν ολοκλήρωσαν τη διαδικασία και απείχαν από τη συνέντευξη.

Αρκετές γυναίκες ισχυρίστηκαν ότι απείχαν από τη συνέντευξη επειδή θεώρησαν σίγουρη την επιλογή του συνυποψήφιου συζύγου τους. Μια γυναίκα εκπ/κός είπε ότι δεν προσήλθε στη συνέντευξη γιατί ο άνδρας της δεν της επέτρεψε να αναλάβει τόσο μεγάλες ευθύνες, η ανάληψη των οποίων, θα λειτουργούσε σε βάρος της οικογένειας.

Μερικές προέβαλαν ως λόγο της αποχής τους, το φόβο μήπως αποτύχουν αν επιλέγονταν, στα διευθυντικά τους καθήκοντα

Μία δεν προσήλθε, γιατί φοβήθηκε τις ερωτήσεις που θα της υπέβαλαν στη συνέντευξη.

Στο Α΄ ΠΥΣΠΕ Θεσ-νίκης υπέβαλαν αίτηση 268 άνδρες και 51 γυναίκες. Προσήλθαν 229 άνδρες και 45 γυναίκες. Διευθυντές έγιναν 136 άνδρες και 8 γυναίκες ποσοστό 11%.

Στο Β΄ ΠΥΣΔΕ Θεσ-νίκης υπέβαλαν αίτηση 157 άνδρες και 28 γυναίκες. Προσήλθαν 146 άνδρες και 28 γυναίκες. Τις διευθυντικές θέσεις κατέλαβαν 130 άνδρες και 16 γυναίκες, ποσοστό 9%.

Έτσι παρατηρούμε, ότι τόσο στην Α/θμια όσο και στην Β/θμια εκπ/ση, οι γυναίκες εκπ/κοί στις διοικητικές θέσεις υπολείπονται κατά πολύ των ανδρών. Παρατηρείται μια διάκριση σε βάρος των γυναικών, που γίνεται ακόμη μεγαλύτερη αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι γυναίκες εκπ/κοί αποτελούν την πλειοψηφία των διδασκόντων και στις δυο αυτές βαθμίδες της εκπ/σης. Στην Α/θμια εκπ/ση δεν έχουμε καμία γυναίκα Προϊσταμένη Διεύθυνσης και μόνο δύο Προϊστάμενοι Γραφείου (1,4%). Στη Β/θμια εκπ/ση έχουμε δύο γυναίκες Προϊστάμενοι Διεύθυνσης (3,5%) και 8 Προϊστάμενοι Γραφείου. (5,8%).

Με το Ν. 1304/84 καθιερώθηκε ο θεσμός των σχολικών συμβούλων, των οποίων έργο είναι η ενημέρωση του διδακτικού προσωπικού σε επιστημονικά θέματα, μεταξύ των οποίων και θέματα που αφορούν την ισότητα των δύο φύλων, με σκοπό την εξάλειψη των παραδοσιακών προτύπων στο εκπ/κό σύστημα και μέσα από το εκπ/κό σύστημα. Οι σχολικοί σύμβουλοι επιλέγονται βάσει καθορισμένων κριτηρίων. Ένας θεσμός που δημιουργήθηκε με σκοπό την εξάλειψη των διακρίσεων και της ανισότητας που ωστόσο ως φαίνεται από τα στατιστικά στοιχεία ανδροκρατείται. Στην προσχολική αγωγή το 1992-96 επιλέγονται 37 σχολικοί σύμβουλοι όλες γυναίκες, γιατί όπως είναι γνωστό δεν υπήρχαν άνδρες Ν/γοί, αφού το επάγγελμα του/της Ν/γού θεωρείτο «γυναικείο επάγγελμα».

Στην Α/θμια εκπ/ση το 1992-96 επιλέγονται 300 σχολικοί σύμβουλοι από τους οποίους και οι 6 είναι γυναίκες, ποσοστό 2%.

Στη Β/θμια επιλέγονται 208 σχολικοί σύμβουλοι, από τους οποίους οι 28 είναι γυναίκες, ποσοστό 13,4%.

Στην ανώτατη εκπ/ση οι γυναίκες αποτελούν το 37,6% του διδακτικού προσωπικού των Τ.Ε.Ι και το 28,5% των Α.Ε.Ι.

Το ποσοστό μειώνεται δραματικά όταν ανεβαίνουμε την κλίμακα της ιεραρχίας. Οι γυναίκες συγκεντρώνονται στις χαμηλότερες βαθμίδες και παραμένουν στάσιμες ή προάγονται με αργότερο ρυθμό από τους άνδρες. Το επάγγελμα του πανεπιστημιακού ήταν ανέκαθεν ανδρικό «φέουδο».

Ποσοστό συμμετοχής γυναικών στην κάθε επιστημονική βαθμίδα

Επιστήμονες	Καθηγητές	Υφηγητές	Επιμελητές	Βοηθοί
Θετικές	2,6	11,1	16,0	33,6
Ιατρικές	4,8	6,9	18,5	30,1
Θεωρητικές	8,6	4,8	35,0	62,9
Νομικές	5,1	8,3	22,5	48,9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.-ΥΠΕΠΘ

Η εικόνα των συνολικών στατιστικών είναι επιφανειακή αν όχι απατηλή επισημαίνει η Μ. Ηλιού. Υπάρχει άνιση κατανομή όχι μόνο στις βαθμίδες της ιεραρχίας αλλά και στις σχολές και σε αυτές τις επιστημονικές περιοχές. Περισσότερες γυναίκες πανεπιστημιακοί συγκεντρώνονται στις Ανθρωπιστικές Σπουδές, Νομικές, Οικονομικές, Κοινωνικές Επιστήμες και τέλος στις Ιατρικές, Φυσικές Επιστήμες, Αρχιτεκτονική.

Μεγάλες διαφορές εμφανίζονται σε βάρος των γυναικών στο επίπεδο των μεταπτυχιακών σπουδών. Οι άνδρες παρακολούθησαν μεταπτυχιακές σπουδές σε ποσοστό 43,3% και οι γυναίκες σε ποσοστό 36,4%. Το 66,1% των ανδρών απέκτησαν μεταπτυχιακό δίπλωμα, το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών είναι 59.6%.

Η ακαδημαϊκή σταδιοδρομία των γυναικών έχει αργή εξέλιξη σε έναν επαγγελματικό χώρο που ήταν ανδροκρατούμενος. Οι γυναίκες παραμένουν στάσιμες ή προάγονται με αργότερο ρυθμό, ιδιαίτερα αν είναι παντρεμένες και με παιδιά. Ο χρόνος εργασίας της γυναίκας που ξοδεύεται για τη φροντίδα της οικογένειας εμφανίζεται αρνητικά:

λιγότερες έρευνες, λιγότερες δημοσιεύσεις πραγματοποιούμενες από γυναίκες σε σχέση με την ανδρική πνευματική παραγωγή.

Αναλφαβητισμός

Σύμφωνα με το άρθρο 10 της «Σύμβασης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων» τα κράτη μάλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών, ώστε να της εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα με εκείνα των ανδρών όσον αφορά την εκπ/ση. Να παρέχουν τις ίδιες δυνατότητες παρακολούθησης των προγραμμάτων διαρκούς εκπ/σης, συμπεριλαμβανομένων και των προγραμμάτων στοιχειώδους εκπ/σεως για ενηλίκους, και λειτουργικής στοιχειώδους εκπ/σεως προς το σκοπό κυρίως να ελαττώσουν το νωρίτερο κάθε απόσταση εκπ/σεως που υπάρχει μεταξύ των ανδρών και γυναικών.

Ο αναλφαβητισμός είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα, τα στατιστικά στοιχεία του 1981 δείχνουν ότι το 23,2% του πληθυσμού της χώρας μας άνω των 15 ετών είναι οργανικά ή λειτουργικά αναλφάβητοι.

Το 1987 το Υπουργείο Παιδείας διεξήγαγε έρευνα, από την οποία προέκυψε, ότι μέσα από το εκπ/κό σύστημα αναπαράγεται ο λειτουργικός αναλφαβητισμός. Το 9% των μαθητών των Δημοτικών Σχολείων υποβαθμισμένων περιοχών δεν είχαν εμπεδώσει στους μηχανισμούς γραφής και ανάγνωσης. Μαθητές του Δημοτικού σε ποσοστό της τάξης 3-4% αποφοίτησαν χωρίς να γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Εάν προσθέσουμε και τα παιδιά που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, τότε το ποσοστό του αναλφαβητισμού γίνεται κατά πολύ μεγαλύτερο. Μεγάλη διαρροή υπάρχει από το δημοτικό στο γυμνάσιο, κι έτσι πολλοί είναι αυτοί που δεν ολοκληρώνουν την 9/χρονη υποχρεωτική εκπ/ση.

Ο αναλφαβητισμός εμφανίζεται οξυμένος στις ακριτικές περιοχές και σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμών: τσιγγάνοι, φυλακισμένοι. Ακόμα εντονότερο εμφανίζεται το πρόβλημα στο εργατικό δυναμικό της χώρας, σε αγροτικές περιοχές και στο γυναικείο πληθυσμό.

Ο αναλφαβητισμός πλήττει κυρίως τις γυναίκες. Δύο στους τρεις αναλφάβητους είναι γυναίκες. Το ποσοστό των αναλφάβητων γυναικών άνω των 10 ετών είναι, 6.23%

στις αστικές περιοχές , 11,26% στις ημιαστικές περιοχές και αυξάνει σημαντικά στις αγροτικές περιοχές 17,10%.

Το 12,3% του γυναικείου πληθυσμού άνω των 15 ετών έχει ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες είναι 8,4%.

Το 6,9% του γυναικείου πληθυσμού της χώρας δεν πήγε καθόλου σχολείο.

Γυναικείες σπουδές

Με βάση το ψήφισμα της 13ης Ιουνίου 1985 σχετικά με την ισότητα ευκαιριών στην εκπ/ση, η Γενική Γραμματεία Ισότητας έστειλε εγκύκλιο, προτρέποντας τα Πανεπιστήμια να συμπεριλάβουν το θέμα Ισότητας των δύο φύλων, στα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τους τμημάτων

Το Παιδαγωγικό Τμήμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, άρχισε να λειτουργεί το ακαδημαϊκό έτος 1986-1987 μ□ ένα πρόγραμμα σπουδών πρωτοποριακό για τα ελληνικά δεδομένα, τόσο ως προς την οργάνωση των σπουδών όσο και προς το περιεχόμενό τους.

Στο πρόγραμμα σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης αναφέρεται ότι από το περιεχόμενο σπουδών και τους στόχους «απορρέει η ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στη μη σεξιστική αγωγή, αφού εξανθρωπισμένη κοινωνία δε νοείται με διακρίσεις σε βάρος της μισής ανθρωπότητας κι η υπέρβαση των «παραδοσιακών» διακρίσεων δεν αποτελεί απλώς νομικό ζήτημα, αλλά προϋποθέτει τη ριζική αλλαγή αντιλήψεων και στάσεων και συνεπώς ολόπλευρη αντιμετώπιση του στα πλαίσια της εκπαίδευσης».

Σε πολλά μαθήματα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπ/σης γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις διαφορές φύλου και παίρνοντας υπόψη, στη διδακτική θεωρία και πράξη τα συμπεράσματα της έρευνας σχετικά με τις διαφορές κατά φύλο, οργανώνονται ομάδες αυτογνωσίας, για να συνειδητοποιήσουν οι φοιτητές/τριες τις προσωπικές τους αντιστάσεις.

Παρά την ευαισθητοποίηση των φοιτητών/τριών του τμήματος, σε θέματα ισότητας παρατηρούνται αντιστάσεις φοιτητών για συμμετοχή τους σε αντίστοιχα επιλεγόμενα

μαθήματα, ενώ αντίθετα για τις φοιτήτριες τα μαθήματα αυτά είναι ιδιαίτερος ελκυστικός.

Στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο λειτουργεί από το 1983 η «Ομάδα Γυναικείων Σπουδών του Α.Π.Θ». το 1988 αναγνωρίστηκε ως «Διατμηματικό Ερευνητικό Πρόγραμμα Γυναικείων Σπουδών» του Α.Π.Θ με απόφαση της Συγκλήτου.

Η ομάδα Γυναικείων Σπουδών είναι μέλος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Γυναικείων Σπουδών όπως το NOISE, MED-CAMPUS, NOW και έχει παρουσιάσει πλούσια επιστημονική και εκπαιδευτική δραστηριότητα: προγράμματα επιμόρφωσης νέων γυναικών- εκπαιδευτικών, συμμετοχή σε συνέδρια, διαλέξεις, ημερίδες.

Συμπεράσματα Προτάσεις

Σύμφωνα με τις παραπάνω απόψεις της θεωρίας και τις ερευνητικές ενδείξεις, η διαφορά των φύλων κατά τα παραδοσιακά στερεότυπα πρότυπα στο περιεχόμενο των παιδικών βιβλίων συμβάλλει ώστε τα παιδιά να διαμορφώνουν στερεότυπες αντιλήψεις για τους ρόλους, τα επαγγέλματα των φύλων, αλλά και να οικειοποιούνται τις σχετικές με το φύλο τους κοινωνικές προδιαγραφές και επιλογές.

Πρέπει να γραφούν και να χρησιμοποιηθούν βιβλία όπου οι ρόλοι, τα επαγγέλματα, τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των χαρακτήρων, προσώπων ή ζώων, να μην έχουν όρια με βάση τις σχετικές παραδοσιακές στερεότυπες για τα φύλα αντιλήψεις.

Σίγουρα οι προσπάθειες για λύσεις σε όσα αφορούν την αποφυγή, εξάλειψη στις παραδοσιακές στερεότυπες αντιλήψεις για τα φύλα και για τη διαφορετική και άνιση θέση των φύλων, δεν θα πρέπει να περιοριστεί στο παιδικό βιβλίο. Πρέπει σίγουρα να γίνουν ανάλογες προσπάθειες στο περιεχόμενο των τηλεοπτικών προγραμμάτων, των σχολικών βιβλίων και στο περιεχόμενο των πολιτισμικών δημιουργημάτων, από τα οποία τα παιδιά αλλά και οι ενήλικες δέχονται επιδράσεις.

Η παραγωγή μη σεξιστικού υλικού και η χρήση του σφί όλους φυσικά τους χώρους, όπου συντελείται κοινωνικοποίηση των παιδιών και ιδιαίτερα στο Νηπ/γείο, Δημοτικό Σχολείο, Γυμνάσιο, Λύκειο και γενικά την εκπαίδευση, είναι επιτακτική ανάγκη, εάν θέλουμε οι επόμενες γενιές να ζήσουν σε μια κοινωνία λιγότερο προσδιορισμένη από την κατά φύλα κοινωνική διάκριση και ανισότητα.

Μια τέτοια προσπάθεια, για να αποβεί περισσότερο αποτελεσματική, προϋποθέτει αντίστοιχα και παράλληλα την ευαισθητοποίηση τόσο των γονέων, όσο και των εκπ/κών ως προς τους ποικίλους τρόπους και μέσα, που κατά την καθημερινή τους αλληλεπίδραση μεταβιβάζουν στα παιδιά τις τυπικές για το φύλο τους κοινωνικές αποφάσεις και επιλογές και τα κατευθύνουν να τις ενστερνιστούν και να τις αποδεχτούν.

Η ευαισθητοποίηση των γονέων μπορεί να γίνει με ομιλίες στα σχολεία, ή σε άλλους δημόσιους χώρους, με ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα ή με διανομή έντυπου υλικού, όπου θα επισημαίνονται οι κοινωνικές διακρίσεις και ανισότητες σε βάρος του γυναικείου φύλου και θα εξηγείται με συγκεκριμένα παραδείγματα και αναφορές στην καθημερινή ζωή η μακρόχρονη και πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία συμβάλλει στη διαίωνιση και αναπαραγωγή τους.

Η ευαισθητοποίηση των εν ενεργεία εκπ/κών επιβάλλεται να γίνει άμεσα με σεμινάρια στο χώρο της δουλειάς τους ή περισσότερο αποτελεσματικά με παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων, στα οποία να εμπεριέχονται απαραίτητα μαθήματα σχετικά με την κατά φύλα κοινωνική διάκριση και ανισότητα στους διάφορους τομείς και κυρίως μαθήματα σχετικά με τη διαδικασία κοινωνικοποίησης ως προς το ρόλο του φύλου, ιδιαίτερα μάλιστα στο χώρο της εκπ/σης. Με την ίδια προοπτική, τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημιακών τμημάτων παραγωγής εκπ/κού προσωπικού είναι ανάγκη να εμπλουτίσουν το περιεχόμενό τους με μαθήματα και πρακτικές ευαισθητοποίησης στη σεξιστική και μη σεξιστική παιδαγωγική θεωρία και πράξη,

Όσοι με οποιαδήποτε ιδιότητα και με οποιοδήποτε τρόπο συμβάλλουν στη διαδικασία κοινωνικοποίησης των παιδιών ως προς το ρόλο του φύλου κατά τα παραδοσιακά στερεότυπα πρότυπα, ιδιαίτερα βέβαια οι υπεύθυνοι της εκπ/σης και οι εκπ/κοί, καλούνται να κατανοήσουν ότι η πρακτική αυτή, πέρα από το ότι εμποδίζει την ουσιαστική εφαρμογή των περί ισότητας των φύλων νόμων, είναι συγχρόνως αντιπαιδαγωγική και έχει βραχυπρόθεσμες, αλλά και μακροπρόθεσμες αρνητικές ψυχολογικά συνέπειες για τα άτομα και των δύο φύλων.

Μια σεξιστική αγωγή είναι αντιπαιδαγωγική επειδή οριοθετεί, προσδιορίζει και επηρεάζει σε μεγάλα βαθμό τις επιλογές, τους στόχους και γενικά τον τρόπο

προσωπικής ολοκλήρωσης και κοινωνικής καταξίωσης των ατόμων, απλά και μόνο με βάση το φύλο τους και περιορίζει έτσι την πλήρη και ελεύθερη ανάπτυξη και αξιοποίηση των ικανοτήτων και δυνατοτήτων τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. και Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ.(1993). Εκπαίδευση και Φύλο. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β.(1995). «Ο πατέρας πήγε για ψώνια γιατί η μητέρα είναι στη δουλειά της». Υπουργείο Προεδρίας-Γ.Γ.Ι Εκπ/ση και Φύλο. Αθήνα: Γ.Γ.Ι

Δεληγιάννη, Β.-Ζιώγου, Σ. Φύλο και Σχολική Πράξη. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Διεύθυνση Προσωπικού Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης του ΥΠΕΠΘ,(1994).

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία-ΥΠΕΠΘ,(1993).

Ε.Σ.Υ.Ε-ΥΠΕΠΘ.

Ηλιού, Μ.(1988). «Οι γυναίκες Πανεπιστημιακοί: Εξέλιξη της θέσης τους ή στασιμότητα». ΕΚΚΕ.

Κογκίδου, Δ.(1995). «Η έμφυλη διάσταση της εκπ/σης», στο Υπουργείο Προεδρίας-Γ.Γ.Ι. Εκπ/ση και Φύλο. Αθήνα: Γ.Γ.Ι.

Κοσμίδου, Χρ.-Hardy(1995). «Κριτική ανάγνωση των σεξιστικών επαγγελματικών στερεοτύπων», στο Εκπ/ση και Φύλο: Γ.Γ.Ι.

Κογκίδου,Δ.& Τρέσσου-Μυλωνά, Ε.(1993). «Η θεσμοθέτηση Γυναικείων Σπουδών στα Ελληνικά Πανεπιστήμια». Πρακτικά της Συνάντησης. Οι γυναικείες σπουδές στην Ελλάδα 7-9 Οκτωβρίου(1993). Θεσσαλονίκη.

Μαραγκουδάκη, Ε. (1995). Τα στερεότυπα για τα φύλα σε παιδικά βιβλία προσχολικής ηλικίας. Στο *Εκπαίδευση και Ισότητα Ευκαιριών*, Πρακτικά Συνεδρίου,Υπουργείο Προεδρίας, Γενική Γραμματεία Ισότητας, Κ.Ε.Θ.Ι.

Μαραγκουδάκη, Ε.(1997). «Οι γυναίκες διδάσκουν, οι άνδρες διοικούν», στο Δεληγιάννη, Β.-Ζιώγου, Σ. Φύλο και Σχολική Πράξη. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Μαραγκουδάκη, Ε.(1993). Εκπ/ση και διάκριση των φύλων. Αθήνα: Οδυσσέας.

Πρακτικά Συνεδρίου,(1998). Εκπ/ση και Φύλο. Θεσσαλονίκη: Κ.Ε.Θ.Ι.

Τζήφα-Πανταζή,(1996). Εισήγηση στο σεμινάριο της Γ.Γ.Ι. Γυναίκα-Εκπ/ση-Επαγγελματικός Προσανατολισμός 15/1/96.